

- ленко, В. Єрмоленко]. – К. : Лібра, 2001. – 400 с.
6. Гельвецій Клод Адріан. Про людину, її розумові здібності та її виховання / Клод Адріан Гельвецій ; [пер. з фр. В. Підмогильний]. – К. : Основи, 1994. – 416 с.
  7. Локк Дж. Два трактати про врядування / Дж. Локк ; [пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець]. – К. : Основи, 2001. – 265 с.
  8. Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки; Державець / Н. Макіавеллі ; [пер. з італ. А. Перепадя]. – К. : Основи, 1998. – 492 с.
  9. Лао-Цзи. Дао Де-Цзин / Лао Цзи // Історія вчень про право і державу: хрестоматія для юрид. вузів і фак. / [уклад., заг. ред. проф., д-р іст. наук Г. Демиденко]. – 2-ге вид., доп. і змін. – Х. : Легас, 2002. – С. 18–20.
  10. Новий курс: Реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / [за заг. ред. В.М. Гейця та ін.]. – К. : ІВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
  11. Платон. Держава / Платон ; [пер. з давньогр. Д. Коваль]. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
  12. Політологічний енциклопедичний словник / [упоряд. В.П. Горбатенко ; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка]. – 2-ге вид., доп і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
  13. Політологія : хрестоматія / [сост. проф. М.А. Василик, доц. М.С. Вершинін]. – М. : Гардарики, 2000. – 843 с.
  14. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та його послідовники / К. Поппер ; [пер. з англ. О. Буценко]. – К. : Основи, 1994. – Т. 2. – 249 с.
  15. Руссо Ж.-Ж. Политические сочинения : трактаты : пер. с фр. / Ж.-Ж. Руссо. – К. : Дух і літера, 2000. – 344 с.
  16. Тома Аквінський. Коментарі до Арістотелевої “Політики” / Тома Аквінський ; [пер. з лат. О. Кислюка]. – К. : Основи, 2000. – 794 с.
  17. Ціцерон Марк Туллій. Про державу. Про закони. Про природу богів / Марк Туллій Ціцерон ; [пер. з лат. В. Литвинов]. – К. : Основи, 1998. – 478 с.

УДК 35.088.6.001.73

РЕФОРМУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У РАМКАХ ТРИЦИКЛОВОЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Григор'єва С.М.

головний спеціаліст навчально-організаційного відділу управління з навчальної роботи
Національної академії державного управління при Президентіві України

Annotation

The article reviews and analyses the modern science and information sources as well as normative-legal acts in the frame of reform of civil service training in higher education. It identifies and motivates the ways of development and reformation of the system of public servants' training in the sphere of "Public Administration" with three-cycle structure of higher education.

Анотація

У статті здійснено огляд та аналіз сучасних наукових та інформаційних джерел з питань реформування підготовки державних службовців у системі вищої освіти й відповідної нормативно-правової бази. Визначено й обґрунтовано шляхи розвитку та реформування системи підготовки фахівців з вищою освітою в галузі державного управління з урахуванням трициклової структури вищої освіти.

Ключові слова

Підготовка державних службовців, трициклова структура, компетенція, компетентності, освітньо-кваліфікаційний рівень, бакалавр, магістр, доктор.

I. Вступ

Сьогодення як еру глобалізації та інформатизації суспільства, створення і поширення інформації та нових знань за масштабами змін в усіх сферах діяльності держави можна охарактеризувати як переломне. На сучасному етапі від рівня інтелектуального розвитку людини залежатиме лівова частка успіху не лише будь-якої виробничої діяльності, а й узагалі будь-якої сфери життєдіяльності, нації в цілому. В умовах європейської інтеграції саме освіта має забезпечити міцну основу для України як високорозвиненої, демократичної європейської держави з конкурентоспроможною економікою, здатної вирішувати найскладніші завдання свого розвитку.

Актуальним залишається питання кваліфікації державних службовців, здобуття та розвитку ними професійних знань, умінь, цінностей, набуття досвіду, тобто певного набору компетентностей, необхідних для виконання своїх посадових обов'язків на державній службі, а саме: надання державних послуг високої якості, спрямованих на задоволення законних інтересів і прав людини [4, с. 59].

Не можна оминати увагою факт необхідності швидкого та ефективного вирішення державними службовцями широкого кола питань соціальної та економічної політики держави з урахуванням вимог європейської інтеграції, знаходження шляхів розв'язання можливих ситуативних проблем, іншими словами, набуття державними службовцями здатності до виконання функціональних обов'язків у різних економічних, політичних чи соціальних умовах [4, с. 60].

Отже, якісна реалізація державними службовцями своїх компетенцій (кола повноважень та обов'язків) можлива за наявності певних компетентностей у цій сфері [4; 7; 19; 28]. Компетентності державних службовців формуються за рахунок знань, зокрема здобутих у вищих навчальних закладах, практичного досвіду, уміння поповнювати свої знання, бажання виконувати свої обов'язки якісно, тобто ціннісних орієнтирів тощо [4; 7].

Звісно, здобуття якісної професійної освіти державними службовцями – це запорука розвитку та становлення могутньої держави, що з урахуванням принципів та норм європейського суспільства буде динамічно розвиватися.

На сучасному етапі реформа вищої освіти України здійснюється у двох площинах, таких як:

- національна стратегія соціально-економічного розвитку;
- співпраця та інтеграція в європейський простір вищої освіти [20].

Тому головною метою державної політики в галузі вищої освіти в цілому та освіти державних службовців зокрема є створення умов для розвитку і творчої самореалізації особистості, оновлення змісту освіти й організації навчального процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних здобутків.

Європейський підхід до побудови вищої освіти в межах Болонського процесу включає такі освітні кваліфікації: бакалавр – перший цикл вищої освіти, магістр – другий цикл та доктор філософії (PhD) – третій.

Трициклова структура вищої освіти активно запроваджується у вищих навчальних закладах Європи. Проте слід зазначити, що в окремих європейських країнах нова структура поки не застосовується в деяких напрямках освіти, таких, наприклад, як медицина, ветеринарія, інженерія тощо [20].

Зазначимо, що сьогодні в нормативно-правовому полі питання підготовки фахівців у галузі державного управління за трицикловою структурою вищої освіти законодавчо не визначене. Тож і в Україні актуально постає проблема запровадження трициклової структури вищої освіти в підготовці фахівців з державного управління.

II. Постановка завдання

Мета статті – аналіз сучасного стану підготовки державних службовців в Україні в межах системи вищої освіти, а також визначення шляхів реформування професійної підготовки державних службовців відповідно до трициклової структури системи вищої освіти.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- охарактеризувати стан підготовки фахівців галузі державного управління в межах системи вищої освіти на основі аналізу нормативно-правової бази та досліджень вітчизняних науковців;
- визначити шляхи реформування професійної підготовки державних службовців відповідно до трициклової структури системи вищої освіти.

III. Результати

Багато дослідників у галузі державного управління протягом років незалежності України приділяють значну увагу питанням реформування, модернізації системи професійного навчання державних службовців. Серед них: Л. Гогіна, Н. Гончарук, Ю. Іванченко, В. Луговий, О. Оболенський, В. Олуйко, Г. Опанасюк, С. Серьогін, Я. Малик, І. Мельник, О. Мельников, Т. Мотренко, Т. Недашківська, Л. Прокопенко, Н. Протасова, Н. Рашитова, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, І. Шишова, І. Шпекторенко, В. Чмига та інші.

Під час модернізації будь-якої системи постає ряд питань, що потребують нагального вирішення, які не будуть однозначними та викликать ряд дискусій. Аналізуючи дослідження вітчизняних науковців, серед таких питань можна виділити:

- відсутність загальнодержавного механізму взаємодії та взаємозв'язку між органами державної влади всіх рівнів і вищими навчальними закладами, які готують персонал для державної служби та місцевого самоврядування [6, с. 216];
- превалювання в навчальних програмах з державного управління теорії над набуттям майбутніми фахівцями – державними службовцями практичних умінь і навичок й опануванням інформаційно-аналітичними засобами управлінської діяльності [6, с. 217];
- низька мотивація до здобуття вищої освіти в галузі державного управління, оскільки це не є гарантією службового просування через відсутність чіткого та відрегульованого механізму кар'єрного зростання та підтримки з боку керівництва.

Сама ідея модернізації системи професійного навчання державних службовців полягає не тільки у визначенні стратегічних принципів і напрямів розвитку системи, підвищенні ефективності функціонування цієї системи шляхом удосконалення її нормативно-правового забезпечення, запровадження інституціональних

засад професіоналізації державного управління, а й у змістовному та організаційному реформуванні відповідно до трициклової структури вищої освіти та компетентнісного підходу [12].

Ця проблема є нагальною сьогодні, враховуючи, що перед Україною як учасницею Болонського процесу постає низка першорядних завдань, які вона повинна вирішити: запровадження стандартів, рекомендацій та основних інструментів Європейського простору вищої освіти (ЄПВО): Національної рамки кваліфікацій, Європейської системи трансферу та накопичення кредитів, Додатку до диплома європейського зразка тощо [20].

Крім того, одна з основних ідей Болонського процесу – безперервна освіта, реалізація якої спрямована на подолання суперечності між стрімкими темпами зростання знань і технологій у сучасному світі та обмеженими можливостями їх засвоєння людиною в період навчання [25]. Тому важливою проблемою постає впровадження третього циклу – підготовки кадрів найвищої кваліфікації в рамках системи вищої освіти – як у форматі аспірантури, так і докторантури [21].

Сьогодні система професійного навчання державних службовців може успішно розвиватися тільки за умови постійно та якісно зростаючої потреби в результатах їх діяльності. Для цього необхідно створити новий мотиваційний механізм, який не тільки зобов'язує, а й заохочує державного службовця постійно оновлювати свої професійні компетентності [4; 18].

Підготовка нових кадрів, забезпечення умов для їх професійного відбору і зростання, засвоєння ними знань, набуття умінь, навичок і досвіду (компетентностей), які необхідні для належного виконання професійних обов'язків, є запорукою якісного та корисного для суспільства функціонування системи державного управління. Отже, якісна реалізація державними службовцями своїх компетенцій (кола повноважень та обов'язків) на різних посадах в різних органах державної влади та місцевого самоврядування можлива за наявності певних компетентностей у сфері державного управління: здатності до аналізу та синтезу; спроможності до практичного застосування знань, планування та управління часом; загальних знань в освітній галузі; підготовки з основ професійних знань на практиці; усного та письмового спілкування рідною мовою; знання другої мови; основ комп'ютерної грамотності; навичок дослідної роботи; здатності навчатися, навичок управління інформацією; критичних та самокритичних здібностей; здатності пристосовуватися до нових ситуацій; здатності до генерування нових ідей, вирішення проблем, прийняття рішень; роботи в команді; комунікативних навичок; лідерства; здатності працювати в

міждисциплінарній команді; здатності співпрацювати з нефахівцями (у цій галузі); здатності працювати в міжнародному контексті, цінувати різноманітність і мультикультурність, розуміти культуру та звичаї інших країн; здатності працювати автономно, розробляти та управляти проектами; ініціативного і підприємницького духу; етичних поглядів; переймання якості; волі досягати цілей [4; 19; 28].

У Національній академії державного управління при Президенті України (Національна академія) та її регіональних інститутах державного управління “питання підвищення ефективності професійного навчання виявних професійних навичок та досвіду із набутих в процесі навчання знаннями” [6, с. 216]. Як підкреслює О. Оболенський, Національна академія за своїм статусом призначена для підготовки професіоналів державного масштабу з фундаментальними практикоорієнтованими економічними, правовими, політичними знаннями, які володіють навичками менеджменту і соціальної психології, яким притаманні функціональна, ситуативна, методична, соціальна компетентності [12]. “Слухачі Національної академії зацікавлені у набутті нових знань, зокрема у сфері державного управління, права, економіки, політичного аналізу, стратегічного планування, євроатлантичної інтеграції, сучасних інформаційних та комунікативних технологій тощо” [3, с. 170]. Саме підготовка керівників різних рівнів відповідальності (компетенцій) для державної служби є пріоритетом діяльності Національної академії, тому передусім пропонуються магістерські програми за різними освітніми напрямками, а також підготовка фахівців найвищого рівня кваліфікації – кандидатів та докторів наук з державного управління.

Слід зауважити, що питання, які постали при аналізі результатів стажування слухачів Національної академії в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, в 2009 р. є відкритими і потребують вирішення, а саме:

- запровадження рольових ігор, круглих столів, брейн-рингів, дискусійних клубів з метою практичної апробації вивченого матеріалу;
- наближення змісту навчальних дисциплін та їх викладання до практики та умов сьогодення;
- збільшення годин для практичних та семінарських занять.

Наразі залишається недостатньо вивченими питання підготовки державних службовців за трицикловою структурою на основі компетентнісного підходу та подальшого працевлаштування фахівців з державного

управління з точки зору їх затребуваності ринком праці.

Проте слід відзначити, що проект закону України "Про внесення змін до Закону України "Про вищу освіту" у ч. 1 і 2 ст. 6 передбачає освітньо-кваліфікаційні (молодший спеціаліст, бакалавр, магістр) та освітньо-науковий (доктор філософії) рівні, хоча відсутній рівень доктора наук, що є традиційним рівнем дослідної підготовки не тільки в Україні, а і в багатьох країнах Європи [21; 22].

Сьогодні основу нормативно-правового регулювання та напрямів розвитку вищої освіти в галузі державного управління становлять Конституція України, Закони України, у тому числі "Про освіту", "Про вищу освіту", "Національна доктрина розвитку освіти", "Про державну службу", "Про службу в органах місцевого самоврядування", укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, за якими створена і функціонує система підготовки державних службовців, та інші нормативно-правові акти. Стратегічні напрями розвитку вищої освіти визначені в завданнях і заходах "Державної цільової науково-технічної та соціальної програми "Наука в університетах" на 2008–2012 роки", затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1155, якою передбачено:

- поліпшення якості підготовки фахівців на засадах взаємодії науки та освіти;
- сприяння входженню України до європейського науково-освітнього простору.

У Комюніке конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту, яка пройшла в Льовен і Лувен-ла-Ньов 28–29 квітня 2009 р., було зазначено, що європейська вища освіта стоїть перед ще більш важливим викликом і майбутніми можливостями глобалізації та прискореного технологічного розвитку з новими постачальниками послуг, новими особами, що навчаються, і новими типами навчання [10].

Сьогодні в умовах консолідації напрямів підготовки фахівців у сфері державного управління провідних шкіл державного управління країн Центральної та Східної Європи акценти ставляться на конкурентоспроможності фахівців на світовій арені, що набуває стратегічного значення та відображається в державній політиці щодо здійснення комплексу системних перетворень і створення передумов для вступу до Європейського Союзу.

Серед комплексних дій з розвитку освіти в Україні на 2008–2011 рр., визначених Указом Президента України від 20 березня 2008 р. № 244/2008, передбачено: прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір, забезпечення збалансованої структури підготовки фахівців з вищою освітою відповідно до потреб національної економіки і європейських вимог, завершення реформу-

вання мережі вищих навчальних закладів, створення укрупнених регіональних університетів, розширення їх автономії в установленому порядку.

Національна система підготовки фахівців з державного управління є однією з фундаментальних складових системи вищої освіти України. Тому не залишається осторонь усіх процесів перетворення, що відбуваються у світовій та вітчизняній вищій освіті.

Освітньо-професійні програми підготовки, перепідготовки і професійні програми підвищення кваліфікації державних службовців, додаткові програми функціональної спеціалізації "Державне управління", акредитовані навчальні заклади, що реалізують зазначені програми, органи, які здійснюють управління підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації державних службовців становлять державну систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців [15].

Підготовка та перепідготовка державних службовців здійснюється за державним замовленням такими вищими навчальними закладами: Національною академією державного управління при Президенті України, її регіональними інститутами державного управління в Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові та вищими навчальними закладами, в яких акредитовані програми підготовки державних службовців.

У 2009 р. в Україні підготовка фахівців за напрямом "Державне управління" здійснювалася за 11 спеціальностями:

- у 15 вищих навчальних закладах – за спеціальністю "Державна служба", що включає 10 спеціалізацій;
- у трьох вищих навчальних закладах – за спеціальністю "Публічне адміністрування";
- у двох – за спеціальністю "Державне управління";
- у Національній академії державного управління при Президенті України з 2009 р. – за спеціальностями "Державне управління", "Управління суспільним розвитком", "Публічне адміністрування", а також "Державне управління у сфері національної безпеки", "Державне управління у сфері освіти", "Державне управління у сфері охорони здоров'я", "Публічна політика і управління", "Регіональне управління", "Місцеве самоврядування", "Електронне урядування" [14].

Загалом за зазначеними програмами навчається в середньому близько 3000 студентів на рік, щорічний випуск фахівців з державного управління становить понад 1000 осіб. За трицикловою структурою вищої освіти відповідно до положень Болонського процесу розподіл студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, які навчаються за напрямом "Державне

управління” в Україні, у 2009 р. такий: на першому циклі вищої освіти – молодші спеціалісти (короткий цикл) і бакалаври не готуються; на другому циклі – спеціалісти не готуються, 2900 магістрів (486 – на денній формі, 146 – на вечірній, 2268 – на заочній); на третьому циклі – 578 аспірантів та 76 докторантів (2008 р.) [13]. У 2009 р. на програму підготовки магістрів за напрямом “Державне управління” прийнято 1315 осіб (близько 47% – за рахунок коштів фізичних осіб), з них 339 – на денну форму (понад 50% – за рахунок коштів фізичних осіб); на спеціальність “Державне управління” – 552 особи (два державних ВНЗ), на спеціальність “Державна служба” – 689 (14 державних ВНЗ, один приватний ВНЗ), на спеціальність “Публічне адміністрування” – 74 (три державних ВНЗ) [14]. Очевидно, що обсяги підготовки фахівців з державного управління не відповідають потребам державної служби, особливо це стосується державних службовців нижчої некерівної ланки посад.

У 2010 р. за результатами конкурсу Голвдержслужбою визначено вже 26 закладів для підготовки фахівців за напрямом “Державне управління” [17].

У 2005 р. Україна приєдналася до Болонської конвенції та має реформувати систему вищої освіти відповідно до положень Болонського процесу, розвивати освітні послуги з урахуванням стандартів і рекомендацій, розроблених і прийнятих у Лісабоні (1997 р.), Сорбонні (1998 р.) та узагальнених в Болонській декларації (1999 р.) та Комюніке конференцій міністрів європейських країн, що відповідають за вищу освіту (Прага, 2001 р.; Берлін, 2003 р.; Берген, 2005 р.; Лондон, 2007 р.; Лувен, 2009 р.).

Серед пріоритетів вищої освіти в наступному десятиріччі визначено навчання впродовж життя, що є нагальним також для системи підготовки державних службовців. Концепція навчання впродовж життя, або безперервна освіта включає:

- отримання студентами кваліфікацій, розширення та поглиблення знань і розуміння, набуття нових навичок і компетентностей, потрібних упродовж їхньої професійної кар’єри, збагачення особистісного зростання;
- розробку національних рамок кваліфікацій та їх запровадження, підготовку до самосертифікації відповідно до загальної рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти до 2012 р. [10].

За результатами Болонського стратегічного форуму 2009 р. у Лувені-ла-Ньов, можна зазначити, що з метою подальшого взаємного визнання кваліфікацій питання політики держав у сфері розвитку вищої освіти по-

винні передбачати визнання і вивчення положень національних рамок кваліфікацій [10].

Ураховуючи, що серед завдань, які стоять перед вищою освітою, є реагування на потреби роботодавців, на потреби держави, що передбачає оволодіння випускниками необхідними компетентностями, сьогодні в Україні розпочинається робота з розробки Національної рамки кваліфікацій. Ця рамка кваліфікацій міститиме дескриптори (описи) загальних компетентностей, якими мають володіти підготовлені фахівці з державного управління з вищою освітою різного освітньо-кваліфікаційного рівня, тобто її основою є результати навчання. Європейська рамка кваліфікацій містить вісім рівнів – рекомендацій, що охоплюють основні знання та провідні кваліфікації, якими мають володіти фахівці з вищою освітою, що може бути основою для законодавчого закріплення моделі національної рамки кваліфікацій [11; 23].

Міжнародна стандартна класифікація освіти (далі – МСКО-97) була затверджена в листопаді 1997 р. на 29-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (International Standard Classification of Education, ISCED-97) [21]. За рамкою кваліфікацій шостий ступінь – бакалаврат (рівні 4В та 4А за МСКО-97), що розподіляється на “професійного” бакалавра, який здобуватиме професійну кваліфікацію відповідно до вимог ринку праці, та “академічного”, який після трирічного навчання продовжуватиме підготовку проєю. Сьомий ступінь – магістрат (рівні 5В та 5А за МСКО-97). Цей ступінь передбачає кваліфікацію магістра “професійного”, яку здобувають після однорічного навчання бакалаври “професійні”, дворічного навчання – бакалаври “академічні” та 5–6-річного навчання – випускники шкіл, випускники міжвузівських регіональних центрів із підготовки випускників шкіл до вступу до вищих навчальних закладів, інші категорії абітурієнтів.

Остання форма відповідає підходам до підготовки так званих магістрів “інтегрованих”. “Професійні” магістри готуються для таких видів економічної діяльності: державна служба, правоохоронна діяльність, національна безпека, екстериторіальна діяльність, освіта, охорона здоров’я, соціальне забезпечення, ветеринарна медицина, збройні сили тощо. Магістр “академічний” зорієнтований або на вихід на ринок праці з професійною кваліфікацією наукової та освітньої сфери чи з іншою професійною кваліфікацією через визначення професійної компетентності у відповідному центрі сертифікації, або на перехід на восьмий ступінь.

Восьмий ступінь – докторат (відповідає 6-му рівню МСКО-97). Навчання на доктора філософії триває чотири роки, до нього залучаються магістри “академічні” та, в окре-

мих випадках, найбільш підготовлені бакалаври “академічні” та магістри “професійні”.

В Україні науковий ступінь доктора наук, який можна розглядати як другий етап 6-го рівня МСКО-97, пропонується віднести до 9-го ступеня Національної рамки кваліфікацій, що присуджується особі, яка має ступінь доктора філософії на основі публічного захисту дисертації [11; 21; 23; 27].

У Довіднику типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців, затвердженому Наказом Головного управління державної служби України від 01.09.1999 р. № 65, рекомендуються типові кваліфікації та компетентності, якими повинні володіти державні службовці на визначених посадах органів державної влади та органів місцевого самоврядування для виконання визначеного кола повноважень, зокрема наявність вищої освіти в галузі державного управління. Кваліфікаційні вимоги до керівних посад також вимагають наявності повної вищої освіти відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста [5].

Слід відзначити, що серед вимог до головних спеціалістів місцевих державних адміністрацій, провідних спеціалістів та спеціалістів I, II категорій усіх органів державної влади достатньо мати освітньо-кваліфікаційний рівень диплома бакалавра, але наразі підготовка таких фахівців з державного управління на сьогодні не здійснюється [14].

Аналізуючи вимоги до провідних спеціалістів, спеціалістів I та II категорій, спеціалістів міністерств, центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій та посад, що мають наскрізний характер, можна визначити спільні компетентності, а саме: знання основних державних нормативно-правових актів, а також тих, що стосуються державної служби та діяльності відповідного органу виконавчої влади, регулюють розвиток відповідної сфери (галузі) управління; практики застосування законодавства, що належить до його компетенції; основ державного управління; інструкції з діловодства; основних принципів роботи на комп'ютері та відповідних програмних засобів; правил ділового етикету; правил та норм охорони праці та протипожежного захисту; державної мови. Від фахівців місцевих державних адміністрацій вимагається ще й знання економіки та фінансів.

Зауважимо, що всіма вищезазначеними знаннями, уміннями та навичками (компетентностями), які необхідні для роботи на цих посадах, здатна оволодіти особа на базі освітньо-кваліфікаційного рівня + “бакалавр”. Водночас є проблемою працевлаштування фахівця з освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”, оскільки в суспільній свідомості

бакалавр – це людина з неповною вищою освітою. Тому більшість студентів прагне будь-що отримати освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста або магістра [3, с. 98].

Так, вимоги щодо вступу до Національної академії, її регіональних інститутів державного управління та вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку за напрямом “Державне управління”, визначені відповідно до постанов Кабінету Міністрів України “Про затвердження положень про прийом, стажування слухачів та працевлаштування випускників Національної академії державного управління при Президентові України, а також переліку органів, де проводиться стажування слухачів Національної академії” від 14.04.2004 р. № 468 та “Про затвердження Порядку прийому на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки магістрів за спеціальністю “Державна служба” галузі знань “Державне управління” та працевлаштування випускників” від 29.07.2009 р. № 789, передбачають обов'язкову наявність освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста або магістра.

Отже, особа, яка бажає здобути вищу освіту в галузі державного управління з метою подальшої професійної кар'єри в органах державної влади, органах місцевого самоврядування повинна спершу отримати освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста або магістра в будь-якій галузі, щоб мати право вступити на навчання та здобути освіту в галузі державного управління. При цьому втрачається: час самої людини, науково-педагогічних працівників, відповідно, кошти держави, адже фахівець після отримання цієї низки освітньо-кваліфікаційних рівнів зрештою може залишити роботу на державній службі.

Таким чином, для зайняття посад провідного спеціаліста, спеціаліста I та II категорій, спеціаліста міністерств, центральних органів державної влади, місцевих державних організацій є доцільною і достатньою вимога щодо здобуття вищої освіти у галузі державного управління освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра. Для цього необхідно розробити державні і галузеві освітні стандарти на основі виокремлених компетентностей, якими повинні володіти бакалаври з напряму підготовки “Державне управління” для виконання певних функцій на відповідних посадах державної служби.

Зазначимо, що для подальшого кар'єрного зростання на державній службі особа може отримати освітньо-кваліфікаційний рівень магістра професійного або академічного спрямування (5А чи 5В) в іншій галузі. Адже мотивацією при просуванні на державній службі має бути не тільки здобуття освіти, а й результати цієї освіти, подальше набуття досві-

ду та його використання у своїй професійній діяльності.

IV. Висновки

Таким чином, можна зробити такі висновки та надати пропозиції:

1. Підготовка фахівців з державного управління в межах системи вищої освіти має відповідати міжнародним стандартам, зокрема положенням Болонського процесу щодо трициклової структури вищої освіти, безперервності освіти та Міжнародній системі кваліфікацій освіти.

2. Відповідно до суспільних змін, вимог ринку праці та, відповідно, державної служби назріла необхідність запровадження підготовки бакалавра (академічного і професійного спрямування, 5А і 5В за МСКО) та розвитку програм підготовки "професійного" та "академічного" магістрів за напрямом "Державне управління" на базі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра відповідного спрямування.

3. Доцільним є запровадження третього циклу підготовки фахівців з державного управління найвищої кваліфікації в системі вищої освіти зі збереження її двоетапності (доктор філософії або профільний доктор – аспірантура, доктор наук – докторантура).

4. Необхідне оновлення Довідника типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців і визначення відповідних компетентностей державних службовців з урахуванням сучасного державотворення та вимог сучасного ринку праці.

5. Програми підготовки слід розробляти на основі компетентнісного підходу з урахуванням вимог оновлених професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців та розмежування переліку компетентностей, якими повинні володіти магістри "професійні" та магістри "академічні" галузі державного управління, а також бакалаври з державного управління.

У світлі сучасних реформ вищої освіти, євроінтеграційних процесів, необхідності створення гнучкої системи підготовки державних службовців з випереджальним змістом навчальних програм нагальним є подальше дослідження проблем змісту підготовки фахівців з державного управління та забезпечення якості вищої освіти в галузі державного управління.

Література

1. Артеменко Н. Професійне вдосконалення державних службовців в Україні / Н. Артеменко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / [редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 3 (29). – С. 240–246.
2. Берг М. Рамка кваліфікацій Європейського Пространства Вищого образования [Електронний ресурс] / Могенс Берг. –

Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/Source/Minconf06_BERG_RU.ppt.

3. Гансова Е. Експертно-аналітичний супровід модернізації професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування / Е. Гансова, С. Попов, К. Житецька // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / [редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 1 (27). – С. 165–172.
4. Григор'єва С.М. Удосконалення підготовки фахівців з державного управління на основі компетентнісного підходу / С.М. Григор'єва // Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2008. – № 4. – С. 59–61.
5. Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.guds.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=35812&cat_id=35383.
6. Їжа М. Модернізація системи професійної підготовки кадрів на регіональному рівні: стан та шляхи вдосконалення / М. Їжа // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / [редкол.: С.М. Серьогін (голов. ред.) та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 1 (31). – С. 214–222.
7. Козак І. Сучасна професійна підготовка публічних службовців [Електронний ресурс] / І. Козак // Демократичне врядування : науковий вісник. – 2009. – Вип. 3. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik3/zmist.html>.
8. Козарь Т. Розвиток системи освіти України на ринку міжнародних освітніх послуг / Т. Козарь // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2009. – № 2. – С. 96–99.
9. Комюніке конференції міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти, м. Лондон, 16–19 травня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.
10. Комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту, Льовен і Лувен-ла-Ньов, 28–29 квітня 2009 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.
11. Луговий В.І. Національна рамка кваліфікацій: розуміння і реалізація / В.І. Луговий, Ж.В. Таланова // Професійно-технічна освіта. – 2010. – № 1 (46). – С. 5–9.
12. Мельник І. Особливості модернізації професійного навчання в управлінні персоналом державної служби [Електронний ресурс] / І. Мельник // Демократичне вря-

- дування : науковий вісник. – 2008. – Вип. 2. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik2/index.html>.
13. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2008 р. : стат. збірн. / Держкомстат України ; [відп. за вип. І.В. Калачова]. – К. : Інформ.-видавничий центр Держкомстату України, 2009. – 365 с.
  14. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2009/10 навчального року : стат. бюлетень / Держкомстат України ; [відп. за вип. І.В. Калачова]. – К. : Інформ.-аналіт. агентство, 2010. – 213 с.
  15. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і Положення про єдиний порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників державних підприємств, установ і організацій” від 08.02.1997 р. № 167 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=167-97-%EF>.
  16. Про підсумки стажування у 2009 році слухачів денної форми навчання Національної академії державного управління при Президенті України та її регіональних інститутів державного управління в органах державної влади та органах місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/news/news_2009/news_2009_11_18_1.html.
  17. Результати конкурсного відбору вищих навчальних закладів для підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування за спеціальностями галузі знань “Державне управління” за державним замовленням у 2010 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://guds.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=267096&cat_id=245641.
  18. Сіліна Ю. Питання актуальності підготовки державних службовців в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Ю. Сіліна // Шоста всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. – Режим доступу: <http://intkonf.org/silina-yus-pitannya-aktualnosti-pidgotovki-derzhavnih-sluzhbovtiv-v-suchasnih-umovah/>.
  19. Слюсаренко О.М. Структура та компонентний склад, показники і критерії оцінювання професійної компетентності державного службовця як основи його кар’єрного розвитку / О.М. Слюсаренко // Вісник НАДУ. – 2006. – № 2. – С. 123–132.
  20. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.
  21. Таланова Ж.В. Використання європейського досвіду організації третього циклу вищої освіти в концепції трансформації підготовки фахівців вищої кваліфікації в Україні / Ж.В. Таланова // Вітчизняний та зарубіжний досвід упровадження Болонської системи: успіхи і проблеми : наук. вісник Закарпатського державного університету / [відп. ред. М.М. Полюжин ; упоряд. К. Мовчан]. – Ужгород : Ліра : ЗакДУ, 2009. – С. 107–115.
  22. Таланова Ж.В. Одно-, двоетапна і змішана моделі третього (докторського) циклу вищої освіти країн ОЕСР / Ж.В. Таланова // Нові технології навчання : зб. наук. пр. ; Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2009. – № 59. – Ч. 1. – С. 101–106.
  23. Таланова Ж.В. Формування моделі 6-го (найвищого) рівня освіти в Україні: баланс традицій та інновацій / Ж.В. Таланова // Болонська система освіти : збірн. наук. праць; МОН України, АПН України, МEGУ ім. акад. С. Дем’янчука ; [редкол.: А. Дем’янчук та ін.]. – Рівне : РВЦ МEGУ, 2008. – Ч. 4. – Вип. 7. – С. 316–329.
  24. Указ Президента України “Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу” від 05.04.2004 р. № 278 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=278%2F2004>.
  25. Хмелевський Р. Освіта державних службовців в інформаційному суспільстві: на шляху від комп’ютерної грамотності до безперервної освіти [Електронний ресурс] / Р. Хмелевський. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-1/doc_pdf/Hmelevsky_RN.pdf.
  26. International Standard Classification of Education. ISCED 1997 / UNESCO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uis.unesco.org/en/pub/pub.
  27. The Qualifications Framework of European Higher Education Area [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ond.vlaanderen.be/>.
  28. Tuning Educational Structures in Europe. Lifelong Learning Programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tuning.unideusto.org/>.